

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Stratēģija cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.–2016. gadā"

COM(2012) 286 final

(2013/C 44/20)

Ziņotāja: **Béatrice OUIIN kdze**

Eiropas Komisija 2012. gada 19. jūnijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Stratēģija cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.–2016. gadā"

COM(2012) 286 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 23. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 485. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 12. un 13. decembrī (2012. gada 13. decembra sēdē), ar 104 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Komiteja atzinīgi vērtē stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai un vēlas piedalīties tās īstenošanā. Bet vienlaikus uzsver, ka paredzētais izskaušanas termiņš šķiet nerealizējams, ņemot vērā cilvēku tirdzniecības pašreizējo apjomu, relatīvo toleranci pret to un nepietiekamos tās apkarošanai paredzētos resursus.

1.2 Komiteja uzsver, ka minēto stratēģiju nevar īstenot, ja to aktīvi neatbalsta pilsoniskā sabiedrība, kurai ir tieša saskare ar cietušajiem. Lai sekmīgi īstenotu savu uzdevumu, cietušo atbalsta apvienībām ir vajadzīgi finanšu līdzekļi.

1.3 Komiteja ierosina nošķirt cilvēku tirdzniecību viņu seksuālai izmantošanai no citiem tās nolūkiem (darba ekspluatācija, fiktīvas laulības, ubagošana, orgānu tirdzniecība), lai visiem būtu skaidrs, kas ir jāapkaro. Komiteja ierosina ieviest zīmi pilsētām, kas vēršas pret sieviešu un bērnu seksuālo izmantošanu.

1.4 Tāpat Komiteja vēlas, lai attiecībā uz bērniem tiktu piemērota diferencēta pieeja (ANO Konvencijas par bērna tiesībām).

1.5 ES valstīm vajadzētu nekavējoties ratificēt Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) Konvenciju par pienācīgu darbu mājražotniecībā nodarbinātajām personām, kā arī visas starptautiskās konvencijas par šo jautājumu.

1.6 Komiteja uzstāj, ka upuru aizsardzībai jābūt pietiekamai, lai viņi varētu no jauna integrēties legālajā sabiedrībā, no kuras viņi tikuši izslēgti (aizsardzība, viņiem iesniedzot sūdzību,

piekļuve mājoklim, veselības aprūpei utt.). Lai integrācijai būtu noturīgi rezultāti, būtu jādod iespēja upuriem atrast darbu iekļaujošā darba tirgū, kas tiek atbalstīts no publiskajiem līdzekļiem.

1.7 Cīņai ar cilvēku tirdzniecību jābūt transversālai politikai un papildus šādas tirdzniecības apkarošanai jāparedz arī reāla sociālā politika. Jārada sinerģija ar citām stratēģijām, piemēram, romu integrācijas, nabadzības, toksikomānijas, seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanas u. c. stratēģijām.

2. Ievads

2.1 Verdzība nav tikai vēstures grāmatu lappusēs, tā joprojām pastāv, arī visattīstītākajās valstīs. Cilvēku tirdzniecības noturība un pat attīstība ES teritorijā ir nelaime, kas grauj Eiropas Savienības demokrātiskos pamatus. Ja tiesiskās valstīs vieni pārdod citus, lai seksuāli izmantotu, piespiestu strādāt vai ubagot, vai, kā pēdējā laikā, lai tirgotu orgānus, veidotu fiktīvas laulības, ja noziedznieki ar šo tirdzniecību gūst ievērojamus ienākumus, tad cilvēktiesību ievērošanas principu, kurus ES apņēmīgi cenšas izplatīt pasaulē, ticamība ir iedragāta.

2.2 Cilvēku tirdzniecība ir aizliegta Eiropas Savienības Pamatiesību hartas 5. pantā. Direktīvas 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību (kurā izmantota visaptveroša pieeja un galvenā uzmanība veltīta cilvēktiesībām un cietušajiem, kā arī ir ņemts vērā dzimumu aspekts) transponēšanai dalībvalstīs (līdz 2013. gada 6. aprīlim) vajadzētu ļaut labāk risināt šo jautājumu. Citi juridiski instrumenti gan cietušo tiesību un dzimumu līdztiesības jomā, gan cīņai ar bērnu seksuālo izmantošanu vai darba devējiem, kas apzināti nodarbina trešo valstu valstspiederīgos, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi, var ļaut vērsties pret cilvēku tirgotājiem.

2.3 Tik daudz sadrumstalotu juridisko instrumentu var pārklāties vai dublēties un kopumā neveido politiku, tāpēc jāpieņem stratēģija, lai noteiktu prioritātes, novērstu trūkumus un saskaņotu dažādos dokumentus. Tas ir izskatāmās stratēģijas mērķis.

2.4 Viena no pašreizējās situācijas iezīmēm ir apstiprināto principu milzīgā atrautība no realitātes. Saskaņā ar principiem Eiropas Savienība, dalībvalstis un iedzīvotāji stingri nostājas pret cilvēku tirdzniecību, kas tiek uzskatīta par mūsdienu verdzību. Patiesībā katrs iedzīvotājs, sociālais darbinieks, ārsts, policists, deputāts utt. var sastapt cietušos (ļoti jaunas ārzemnieces, kas sevi pārdod ES pilsētu ielās, bērnus, kas ubago) vai netieši piedalīties cilvēku ekspluatācijā, pērkot tik lētas preces, kas liek domāt, ka vismaz vienā ražošanas ķēdes posmā ticis izmantots piespiedu darbs. Faktiski attieksmē pret cilvēku tirdzniecību ir liela kolektīvā tolerance, dziļš klusums. Lielākā daļa cilvēku piever acis, nevēlas redzēt, nejut, ka tas viņus skar, lai gan katram ir sava loma.

2.5 Lai rīkotos efektīvāk, izskatāmajā dokumentā Komisija ierosina rīcības stratēģiju, un Komiteja, kas uz to mudinājusi jau saistībā ar direktīvas priekšlikumu⁽¹⁾, šādu soli var tikai atbalstīt.

2.6 Stratēģija var būt sekmīga tikai tad, ja tās galvenais partneris būs pilsoniskā sabiedrība. Šajā jomā jautājumu vislabāk izprot tieši pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas var palīdzēt identificēt upurus un veikt preventīvus pasākumus. Policijas, tiesas, darba inspekcijas utt. darbībai ir būtiska nozīme, bet, ja cilvēku tirdzniecību izskaust būtu varējuši valsts dienesti vieni paši, tā būtu jau izzudusi. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana stratēģija īstenošanā ir vienīgais veids, kā panākt tās efektivitāti. Organizācijām, kas sniedz palīdzību cietušajiem, ir vajadzīgs finansiāls atbalsts.

2.7 Dokumentā ierosinātas piecas prioritātes: upuru identifikācija, aizsardzība un palīdzība tiem; cilvēku tirdzniecības novēršanas izvēršana; cilvēku tirdzniecības veicēju kriminālvajāšana; koordinācijas, sadarbības un saskaņotības uzlabošana; jaunu problēmu jautājumu risināšana, jo sevišķi saistībā ar interneta izmantošanu noziedzīgos tīklos.

3. Komitejas piezīmes

3.1 Komiteja vairākos atzinumos jau ir paudusi viedokli par jautājumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību, tostarp atzinumā par bērnu seksuālo izmantošanu⁽²⁾, atzinumā par cietušo tiesībām⁽³⁾ un atzinumā par vispārējo pieeju migrācijai un mobilitātei⁽⁴⁾.

Upuru identifikācija

3.2 Komiteja 2010. gada oktobra atzinumā stingri aicināja aizsargāt cietušos tiklīdz viņi par tādiem tiek atzīti. Problēmu

rada tieši atzīšana un pierādīšanas pienākums, kas gulstas uz neaizsargātām personām, kuras nerunā attiecīgajā valodā un kuras uzrauga viņu ekspluatētāji, kuras baidās, nezina savas tiesības un nezina, kur vērsties. Lai šādas personas varētu labāk uzklaut, būtu jāpanāk virzība cietušo identifikācijas jomā. Arodbiedrību organizācijas veic izmēģinājuma pasākumus darbinieku, kas varētu būt saskarē ar piespiedu darba upuriem, apmācībai, lai viņus atpazītu, zinātu, kā ar viņiem uzsākt sarunu, viņus atbalstīt un aizsargāt. Tādu pašu darbu ar cilvēkiem, kas varētu būt saskarē ar seksuālo izmantošanas nolūkiem veiktas cilvēku tirdzniecības upuriem (gandrīz 80 % cietušo), vajadzētu veikt publiskajām iestādēm un apvienībām. Lai zinātu, kā un kur vērsties, ja ir aizdomas par cilvēku tirdzniecību, esošie rīki, apmācības, pamatnostādnes un norādījumi par procedūram ir jāizplata daudz vairāk.

3.3 Pašreizējā tendence ir jāmaina pretējā virzienā: patlaban, ja cietušais vērsas pie kādas palīdzības organizācijas, ļoti bieži viņu nosūta pie citas organizācijas, kura tiek uzskatīta par kompetentāku. Tādējādi dažiem cietušajiem savs stāsts jāizstāsta desmitiem cilvēku, līdz beidzot viņi saņem atbilstošu atbalstu. Vajadzētu, lai, gluži pretēji, visi justos sagatavoti uzklaut cietušos un viņiem palīdzēt. Tādēļ attiecīgo organizāciju un sociālo dienestu darbiniekiem jābūt informētiem, apmācītiem, nodrošinātiem ar rīkiem, lai zinātu, ko teikt un darīt, turklāt attiecīgajām apvienībām un sociālajiem dienestiem jādarbojas tīklos.

3.4 Dažādiem cietušajiem, īpaši bērniem, nepieciešama arī attiecīgi pielāgota pieeja. Galvenajam principam jābūt bērna interešu prioritātei. ES stratēģijā romu integrācijai jāiekļauj cīņa ar piespiedu ubagošanu, kurā tiek iesaistīti romu bērni.

Cilvēku tirdzniecības novēršanas izvēršana

3.5 Komiteja atzinīgi vērtē to, ka uzsvars ir likts uz dzimumu dimensiju. Tiešām, gandrīz 80 % no cilvēku tirdzniecības upuriem ir sievietes, un lielākā daļa no viņām ir nolemtas piespiedu prostitūcijai. Seksuālā izmantošana veido 76 % no cilvēku tirdzniecības. Nelegālās tirdzniecības seksuālai izmantošanai noturība pastiprināti liecina par dzimumu nevienlīdzību. Tas, ka (bieži vien gados jaunas) sievietes tiek aizvestas uz visbagātākajām Eiropas Savienības pilsētām prostitūcijai, liek uzdot jautājumu par to, kāds ir šo un vispār sieviešu tēls viņu klientu acīs, kā arī negatīvi ietekmē uz dzimumu līdztiesību virzīto pasākumu īstenošanu.

3.6 Tāpēc Komiteja iesaka skaidri nošķirt cilvēku tirdzniecību seksuālai izmantošanai no tirdzniecības darba ekspluatācijai, piespiedu ubagošanai vai tirdzniecībai ar orgāniem, un atsevišķi jāskata arī bērnu seksuālā izmantošana. Cilvēku tirdzniecības lielākā daļa (80 %) saistīta ar seksuālo izmantošanu. Tādēļ ir svarīgi to nosaukt vārdā. Parādība, kas tiek apkarota, jābūt skaidri zināmai. Cilvēku tirgotāji šķiet neaptverama, tāla un nenasniedzama grupa, bet klienti un upuri ir cilvēki, kuriem pejam garām Eiropas pilsētu ielās.

⁽¹⁾ OV C 51, 17.2.2011., 50.–54. lpp.

⁽²⁾ OV C 48, 15.2.2011., 138.–144. lpp.

⁽³⁾ OV C 43, 15.2.2012., 39.–46. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 191, 29.6.2012., 134.–141. lpp.

3.7 Pastiprināt novēršanu pirmām kārtām nozīmē vērsties pret pieprasījumu. Kamēr ir klienti, būs arī tirgotāji. Pieprasījums jāsamazina, par vīriešu un sieviešu līdztiesību izglītojot jau agrā bērnībā un visās sabiedrības grupās. Tāpat jāpanāk lielāks dzimumu līdzsvars darba vietā. Kad darbā vienlīdz iesaistīti abi dzimumi un vīrieši un sievietes strādā tajās pašās profesijās, iegūstot vienāda līmeņa atbildību, kļūst grūtāk sievietes iztēloties kā seksuālās izmantošanas objektus, kurus var nopirkt. Būtiska nozīme ir dzimumaudzināšanai, kurā ņemta vērā jūtu un cilvēka cieņas dimensija. Ja vecāki nerunā par seksuālajiem jautājumiem, jaunieši informāciju meklē internetā un var nonākt saskarē ar negatīviem attēlojumiem, kas var ietekmēt turpmāko izpratni par vīriešu un sieviešu attiecībām.

3.8 Lai gan dzimumu dimensija ir svarīga, vajadzīga arī atšķirīga pieeja bērniem un pieaugušajiem. Jāatgādina, ka seksuālas attiecības ar bērniem ir noziegums. Tīmeklī palielinoties tādu pornogrāfijas vietņu skaitam, kurās ievietoti bērnu attēli, daži pieaugušie aizmirst vai neievēro likumus, tāpēc ir vēl jo svarīgāk šā jautājuma risināšanai paredzēt lielākus līdzekļus. Arī bērni ir jāizglīto par dzimumjautājumiem un jā māca par cieņu, kas viņiem pienākas⁽⁵⁾.

3.9 Lai novērstu cilvēku tirdzniecību, jāapkaro arī nabadzība, kas liek cilvēkiem pamest dzimtās vietas, un cilvēku kontrabandisti, kuri to izmanto. Padevušies sapņa par piekļuvi Rietumu pārpilnībai vilinājumam, nelegālie imigranti, kas ir neaizsargāti, bez dokumentiem un naudas, bez iespējas sazināties un baidīdamies, ka viņus var notvert policija, ir atkarīgi no tirgotājiem, kuri viņus pakļauj verdzībai, lai gan šādi imigranti ieradušies labprātīgi, nevis aizvesti no mājām ar varu.

3.10 Nopietnas bažas rada piespiedu darba izplatības palielināšanās. Tāpat jāpievērš uzmanība pārkāpumiem saistībā ar viesaukļu (*au pair*) statusu, kas jāprecizē, un saistībā ar svētcēlniekiem, kuri strādā dažām reliģiskām iestādēm, jo robežšķirtne starp brīvprātīgu darbu un piespiedu darbu šajā jomā dažkārt ir izplūdusi.

Cilvēku tirdzniecības veicēju kriminālvajāšana

3.11 Iepriekšējā atzinumā Komiteja uzsvēra izmeklēšanas finansiālo aspektu, un tas joprojām ir aktuāls. Šāda veida noziedzība ir viena no visienesīgākajām. Aplēsts, ka pasaules mērogā kopējā ikgadējā peļņa no cilvēku tirdzniecības ietvaros veikta piespiedu darba ir 31,6 miljardi ASV dolāru. No šīs summas 15,5 miljardi ASV dolāru jeb 49 % tiek radīti industrializēto valstu ekonomikās⁽⁶⁾. Finanšu izmeklēšana ES mērogā ir būtiska cilvēku tirgotāju vajāšanas daļa. Komiteja iesaka konfiscēt

⁽⁵⁾ OV C 24, 28.1.2012., 154.–158. lpp.

⁽⁶⁾ Patrick Belser, "Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits" ("Piespiedu darbs un cilvēku tirdzniecība: aplēšot peļņu", darba dokuments, Ženēva, Starptautiskais Darba birojs, 2005. gads).

īpašumu, kas iegūts no cilvēku tirdzniecības, un šādi iegūtos līdzekļus izmantot, lai cietušajiem izmaksātu kompensācijas.

3.12 Upuru aizsardzība, ņemot vērā dzimumu dimensiju, ir grūts uzdevums, kurš jārisina. Sekmīgā krimināltiesvedībā pret cilvēku tirgotājiem būtiska loma ir cietušajiem, bet tāpēc viņiem jābūt drošībā. Viņu aizsardzībai jāietver piekļuve mājoklim, veselības aprūpei un personiskā drošība. Lai integrācijai būtu noturīgi rezultāti, būtu jādod upuriem iespēja atrast darbu iekļaujošā darba tirgū, kas tiek atbalstīts no publiskajiem līdzekļiem. Tādējādi cietušie varētu iegūt darba pieredzi un apgūt prasmes, kas ir priekšnoteikums rehabilitācijai un sekmīgai integrācijai atvērtā darba tirgū. Pēc piespiedu dzīves atstumtībā cietušajiem jāsniedz palīdzība, lai viņi integrētos legālā sabiedrībā.

3.13 Jāparaksta konvencijas ar nelegālo imigrantu izcelsmes valstīm, lai tām palīdzētu efektīvāk cīnīties ar pārvedējiem pār robežām, pret kuriem netiek ierosinātas krimināllietas par cilvēku tirdzniecību, lai gan viņi noziedzības tīklus apgādā ar iespējamajiem upuriem.

Koordinācijas, sadarbības un saskaņotības uzlabošana

3.14 Komiteja pauž gandarījumu par projektu izveidot Eiropas Uzņēmēju koalīciju pret cilvēku tirdzniecību. Lai cīnītos ar piespiedu darbu gan trešās valstīs, gan Eiropas Savienībā, uzņēmumu iesaistīšanās ir būtiska. Koalīcijā vajadzētu iekļaut mazos uzņēmumus, kuriem ir apakšlīgumi ar lielajām grupām nozarēs, par kurām zināms, ka tajās ievērojamā mērā tiek izmantots nelegāls darbs: ēdināšana, būvniecība, lauksaimniecība. Cilvēku tirdzniecības apkarošana ir būtiska uzņēmumu sociālās atbildības dimensija. Tā attiecas arī uz nelegālo darbu vai piespiedu darbu trešās valstīs, visos apakšuzņēmumos ražošanas ķēdes visos posmos. Tā kā procesi mūsdienās ir globalizēti, daudznacionālajiem uzņēmumiem ir svarīgs uzdevums pārbaudīt, kādā veidā ražoti visi to izmantotie produkti.

3.15 Tāpat tirdzniecības līgumos jābūt īpašām klauzulām, ar kurām aizliegta tādu preču un pakalpojumu aprīte, kuru ražošanā izmantots piespiedu darbs.

3.16 Zināms, ka pakalpojumu, sevišķi mājkalpotāju pakalpojumu jomā verdzība nav izzudusi. SDO 2011. gada jūnijā pieņēma instrumentu cīņai ar ļaunprātīgu izmantošanu, proti Konvenciju Nr. 189 par pienācīgu darbu mājaisaimniecībās nodarbinātajām personām⁽⁷⁾. EESK iesaka 27 dalībvalstīm

⁽⁷⁾ SDO konvencija, kuru neviena Eiropas valsts pagaidām to nav ratificējusi (to ratificējušas divas valstis — Urugvaja un Filipīnas).

steidzami ratificēt minēto konvenciju, kā arī visus starptautiskos instrumentus, kas attiecas uz cilvēku tirdzniecību⁽⁸⁾.

3.17 EESK atbalsta pilsoniskās sabiedrības platformas izveidošanu, kas ļautu katrā iespējami ieinteresētā apvienībā, kurai ir nepieciešamās īpašās zināšanas, nodrošināt informāciju un apmācību par cilvēku tirdzniecības dimensiju.

3.18 Būtiska nozīme ir valstu ziņotājiem un labākai datu apkopošanai. Datu vākšanai jābūt vienotai, lai visas dalībvalstis izmantotu vienādas procedūras. Tā kā galvenie atbildīgie par cīņu ar cilvēku tirdzniecību būs valstu ziņotāji, viņi varēs saskaņot dažādu dienestu un apvienību, kas ir iesaistīti, bet ne vienmēr darbojas kopā, rīcību: imigrācija, bērnu un jauniešu aizsardzība, darba inspekcija, apvienības vardarbības pret sievietēm apkarošanai utt. Svarīga loma ir Eiropalam, jo cilvēku tirgotāji nepazīst robežu.

3.19 ES ārējās darbības koordinācija un skaidra valoda attiecībā uz cilvēku tirdzniecību brīvās tirdzniecības nolīgumos ļauj pievērst uzmanību šai parādībai, kas pārāk bieži tiek maskēta vai nepietiekami novērtēta.

3.20 Tā kā vietējās valsts iestādes, sevišķi lielo pilsētu pašvaldības, labāk pazīst vietējos apstākļus, tām ir īpaši labas iespējas apkarot cilvēku tirdzniecības upuru nelegālo seksuālo izmantošanu. Komiteja iesaka, lai kāda neatkarīga iestāde izveidotu zīmi, ko piešķir cilvēku tirdzniecībai visnelabvēlīgākajām un pret piespiedu prostitūciju un ubagošanu visvairāk mobilizētajām pilsētām. Ja pastāv zīmes, ko piešķir par gaisa vai ūdens kvalitāti, vai cilvēkiem labvēlīga vide nav tikpat svarīga?

3.21 Nepieciešams pārskatīt ES piešķirtā finansējuma efektivitāti, izstrādāt, izplatīt, pārtulkot paraugprakses rokasgrāmatas un efektīvas procedūras, kas pielāgotas dažādiem dalībniekiem, tostarp policijai, tiesai, pašvaldībām, apvienībām.

Jaunu problēmjaudājumu risināšana

3.22 Jauns apdraudējums ir upuru un klientu vervēšana internetā. Jāanalizē un jānodrošina pretuzbrukumā, izmantojot internetu un sociālos tīklus, lai izplatītu uzskatus par atbildību un cilvēka cieņas ievērošanu. Būtu kļūda saistībā ar internetu uzsvērt tikai reāli pastāvošo apdraudējumu, jo šis jaunais rīks var arī palīdzēt izplatīt pozitīvus vēstījumus un būt līdzeklis, ko izmanto novēršanai.

Briselē, 2012. gada 13. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON

⁽⁸⁾ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret pārnacionālo organizēto noziedzību Papildu protokols par cilvēku, it īpaši sieviešu un bērnu, tirdzniecības novēršanu, apkarošanu un sodīšanu, Līgumu sērija, 2237. sējums, 319. lpp.; Eiropas Padomes Konvencija par cīņu ar cilvēku tirdzniecību (EPLS Nr. 197), Varšava, 2005. gada 16. maijs; ANO Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu, Ņujorka, 1979. gada 18. decembris, Līgumu sērija, 1249. sējums, 13. lpp.; ANO Konvencija par bērna tiesībām, 1989. gada 20. novembris, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1577. sējums, 3. lpp.; SDO Konvencija par piespiedu darbu, 1930 (Nr. 29); SDO Konvencija par piespiedu darba izskaušanu, 1957 (Nr. 105); SDO Konvencija par bērnu darba jaunākajām formām, 1999 (Nr. 182)